

How to Implement Khwarazmi Youth Festival in Bajestan City: a Case Study

Gohar Noruzi ^{1*}, Zeinab Javanbakht ²

1 Master of Educational Sciences, Educational Research Department, Faculty of Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Iran

2 Master of Educational Management, Birjand University, Iran

* Corresponding author: goharnoruzi@gmail.com

Received: 2024-01-01

Accepted: 2024-03-24

Abstract

The main purpose of this research is to describe how to implement the Khwarazmi Youth Festival in first secondary schools and to identify the consequences and obstacles facing this festival from the perspective of the researchers. In order to achieve this goal, with a case study method and with a qualitative approach, how to implement, the upcoming obstacles and the consequences of this festival were investigated. The study group consisted of 10 teachers conducting the festival and 15 students of the first secondary level who had the experience of participating in the festival. The selection of key informants was based on targeted and snowball sampling. The interview data collection tool was not developed. The information was analyzed using the Strauss and Corbin method, and the Lincoln and Guba criteria were used to validate the findings. In order to believability of the methods of exchanging opinions with peers and using a secondary coder, for the transferability of comprehensive and rich description methods of the environment and researches and the stages of doing the work and its results, as well as choosing targeted samples and for the ability to depend, clarify and document. All stages and process of research and sufficiency of consensus and finally for verifiability, documentation of work steps and secondary analyst were used. The common themes in both groups of teachers and students included strengthening students' research abilities, human and equipment obstacles of the Khwarazmi Youth Festival, and the need for comprehensive support.

Keywords: Case study, Khwarazmi youth festival, spirit of research, first secondary level

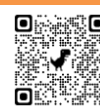
© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Noruzi, G. (2023). How to Implement Khwarazmi Youth Festival in Bajestan City: a Case Study. *JNACE*, 5(3): 68-81.

چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در شهرستان بجستان: مطالعه موردی

گوهر نوروژی^{۱*}، زینب جوانبخت^۲

^۱ کارشناس ارشد علوم تربیتی، گرایش تحقیقات آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

^۲ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه بیرجند، ایران

* نویسنده مسئول: goharnoruzi@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۰۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۱۱

چکیده

هدف اصلی این پژوهش توصیف چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در مدارس متوسطه اول و شناسایی پیامدها و موانع پیش روی این جشنواره از دیدگاه پژوهشگران است. برای دستیابی به این هدف، با روش مطالعه موردی و با رویکرد کیفی چگونگی اجرا، موانع پیش رو و پیامدهای حاصل از انجام این جشنواره مورد بررسی قرار گرفت. گروه مورد مطالعه ۱۰ معلم مجری جشنواره و ۱۵ دانش آموز مقطع متوسطه اول بود که تجربه شرکت در جشنواره را داشتند. انتخاب افراد مطلع کلیدی براساس نمونه گیری هدفمند و گلوله برفی صورت پذیرفت. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه ساخت نیافته بود. اطلاعات با استفاده از روش استراوس و کوربین تحلیل شد و جهت کسب اعتبار یافته‌ها از معیارهای لینکن و گوبا استفاده شد. به منظور باورپذیری از روش‌های تبادل نظر با هم‌تایان و استفاده از کدگذار ثانوی، برای انتقال پذیری از روش‌های توصیف جامع و غنی از محیط و پژوهش‌ها و مراحل انجام کار و نتایج آن و همچنین انتخاب نمونه‌های هدفمند و برای قابلیت وابستگی، روشن سازی و مستند سازی تمام مراحل و فرایند پژوهش و کفایت اجماع و در نهایت برای تأییدپذیری از مستند سازی مراحل انجام کار و تحلیلگر ثانوی استفاده شد. مضمون‌های مشترک در دو گروه معلمان و دانش آموزان شامل تقویت توانایی‌های پژوهشی دانش آموزان، موانع انسانی و تجهیزاتی جشنواره نوجوان خوارزمی و ضرورت حمایت همه جانبه بود. نتایج پژوهش نشان داد که اجرای این جشنواره توانمندی در یادگیری پژوهش، تقویت روحیه پژوهشی و تقویت مهارت‌های پژوهشی را برای دانش آموزان به دنبال دارد.

واژگان کلیدی: مطالعه موردی، جشنواره نوجوان خوارزمی، روحیه پژوهشگری، مقطع متوسطه اول

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شیوه استناد به این مقاله: نوروژی، گ (۱۴۰۲) چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در شهرستان بجستان: مطالعه موردی. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۵(۳): ۸۱-۶۸.

مقدمه

پرورش در سطح جهان باید یکی از اهداف اصلی خود را تربیت نسل پژوهشگر و نوآور قرار دهند [۱] و برنامه‌های آموزشی و درسی را به نحوی سازمان‌دهی کنند که ویژگی‌های مثل آفرینندگی و خلاقیت که عناصر مهم پژوهشگری هستند تقویت شوند و هم چنین ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان شکوفا گردند [۲].

پژوهش عامل مهم برای پیشرفت و توسعه کشورهاست. پیشرفت سریع علم و تکنولوژی سبب گردیده است تا ضرورت انجام فعالیت‌های پژوهشی و پرورش نیروی پژوهشگر بیش از گذشته احساس شود. یکی از مهم‌ترین حوزه‌هایی که پژوهش ازم است در آن اجرا شود سازمان آموزش و پرورش می باشد زیرا با انسان سروکار دارد و نیازمند دقت زیادی است. سازمان‌های آموزش و

تربیت یا دوره نوجوانی اول نام گذاری کرده اند. دانش آموزان در پایه هفتم و هشتم در کتابی با عنوان تفکر و سبک زندگی با شیوه‌های تفکر، حل مسئله و پژوهش آشنا می‌شوند. هم چنین کتاب کار و فناوری نیز بر پژوهش‌های عملکردی تاکید دارد و انتظار می‌رود که دانش آموزان نسبت به پژوهشگری علاقه مند باشند. با این توصیف عوامل مختلفی می‌توانند در رغبت یا عدم رغبت پژوهشگری دانش آموزان تاثیر داشته باشند. مشاهدات و گفتگوهای دبیران حاکی از آن است که در حال حاضر دانش آموزان در دوره اول متوسطه میلی به انجام پژوهش ندارند. تقلب و خرید تحقیق از کافی نت‌ها در مدارس شایع است [۱۰، ۱۱] ادامه این روند برای نظام آموزشی کشور مضر خواهد بود در این راستا آموزش و پرورش طرح‌هایی را به تصویب رسانده است که از طریق آن می‌توان پژوهش را در بین دانش آموزان نهادینه کرد. طرح‌های پژوهشی دانش آموزی مهم اند به این دلیل که دانش آموز تشخیص می‌دهد چگونه با مسئله ای مواجه شود، چگونه درباره آن بیندیشد و موضوع را مدیریت کند [۱۲]. شرکت دانش آموزان در طرح‌های پژوهشی باعث می‌شود که توانایی انجام پژوهش را کسب کنند و مهارت‌های پژوهشی خود را ارتقا بخشند و مثل یک محقق فکر کنند و رفتار نمایند [۹]. از جمله طرح‌های پژوهشی دانش آموزی می‌توان به جشنواره ملاحظه با هدف ارتقای جایگاه و افزایش کیفیت رشته‌های علوم انسانی و تربیت نیروی انسانی مؤمن، متعهد و کار آمد، جشنواره ملی ابن سینا، طرح جابربن حیان، جشنواره دست نوشته‌های طلایی، جشنواره دانش آموزی علوم و فناوری نانو، جشنواره جوان خوارزمی، جشنواره کتاب من و ... اشاره کرد.

یکی دیگر از طرح‌های پژوهشی دانش آموزی جشنواره نوجوان خوارزمی است که اهداف آن عبارتند از:

۱. ارتقای دانش، مهارت و نگرش دانش آموزان در زمینه پژوهش و شیوه کشف و حلّ خلاقانه مسائل
۲. ایجاد فرصت‌هایی برای شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌های دانش آموزان
۳. کیفیت بخشی به فرآیند یاددهی یادگیری مبتنی بر تدریس پژوهش محور، موقعیت محور و ... مطابق با برنامه درسی ملی
۴. کاربردی کردن دانش و ارتباط دادن آن با نیازهای جامعه و موقعیت‌های زندگی

۵. توجه ویژه به دستاوردهای علمی و عملی دانش آموزان برای ورود به میدان رقابت‌های علمی [۱۳]

این جشنواره ویژه ی دانش آموزان متوسطه اول می باشد و از سال ۱۳۹۲ در مدارس اجرا می شود. ولی درمورد تحقق اهداف آن و نحوه ادراک دانش آموزان و معلمان در رابطه با طرح، چگونگی اجرای آن در مدارس و پیامدهای حاصل طرح و هم

نظام آموزشی ایران نیز بر انجام فعالیت‌های پژوهشی توسط دانش آموزان تاکید زیادی دارد و باید فرصت‌هایی را برای دانش آموزان فراهم نماید تا در زمینه‌های مورد علاقه‌شان فعالیت کنند و چگونگی اجرای صحیح و موثر این فعالیت‌ها را بیاموزند [۳]. در واقع دانش آموزان هنگامی علمی را به بهترین شکل یاد می‌گیرند که فرصت‌هایی برای انجام کارهای پژوهشی، مانند روش دانشمندان در اختیارتشان قرار گیرد [۴]. ولی با وجود تلاش‌های بسیار، نظام آموزش و پرورش نتوانسته است. در ایجاد روحیه تحقیق و پژوهش در دانش آموزان پایه‌های مختلف توفیقی بدست آورد. هم چنین روش تدریس و شرایط مدارس به گونه ای است که دانش آموزان به سمت تحقیق جذب نمی‌شوند و استعدادهای آن‌ها در این زمینه شکوفا نمی‌شود [۵]. در مدارس کشور ما بیشتر بر روش‌های حفظ کردن مطالب و به یادسپردن تاکید می‌شود.

طبق یافته‌های مطالعه ی میدانی تیمز^۱ در سال ۲۰۰۳، در ایران دانش آموزان از نظر حفظ کردن و فهمیدن مطالب در سطح بالایی قرار دارند ولی در مهارت‌هایی مثل فرضیه سازی، به کارگیری روش‌ها و تجزیه و تحلیل سطح آن‌ها پایین است [۶] پژوهش ساکی [۷] نیز نشان می‌دهد که معلمان مقاطع مختلف به دریافت آموزش‌هایی که در ارتباط با سواد پژوهشی است نیاز جدی دارند. نصیری پور [۸] نیز در رساله ی خود نشان داد که عملکرد دانش آموزان در سطوح شناختی بهتر از درک و فهم بوده است و در حیطه‌های محتوایی، نسبت به حیطه‌های دیگر عملکرد بهتری داشته اند. او معتقد است که دانش آموزان برای رشد و افزایش قدرت تفکر به فعالیت‌های کاربردی و تحلیلی نیاز جدی دارند. براساس نتایج این پژوهش‌ها مهمترین نیاز نظام آموزشی کشور، به کارگیری شیوه‌های ایجاد یادگیری پایدار و و پرورش دانش آموزان پژوهنده است. دانش آموزانی که دارای افکار هدفمند و کنترل شده هستند و با انجام تحقیقات کاربردی و بالابردن توانایی‌های پژوهشی خود و هم چنین با استفاده فکورانه از شرایط و اطلاعات شناخته شده موجود می‌توانند اطلاعات جدید و ناشناخته را کشف کنند [۹]. هم چنین هنگامی یادگیری پایدار می‌شود که دانش آموز بتواند خود تجربه کند، دست به تحقیق و آزمایش بزند و در آخر اعمال او منجر به فهم حقایق شود.

برای تربیت پژوهشگران توانمند باید شرایط سنی و دوره تحصیلی دانش آموزان در نظر گرفته شود. در مقطع متوسطه اول که مقارن با نوجوانی است؛ زمینه ورود به تفکر منطقی و انتزاعی وجود دارد و برخورد با محیط اطراف باعث کسب هوت برای فرد می‌شود [۱۰]. پژوهشگران آغاز ۱۲ سالگی تا پایان ۱۴ سالگی را که شامل پایه‌های هفتم، هشتم و نهم می‌شود؛ مرحله سوم

از آنجا که پژوهشگر بر این بود جشنواره نوجوان خوارزمی را به طور عمیق و از جنبه‌های بی شماری مورد مطالعه قرار دهد از میان رویکردهای پژوهش کیفی، رویکرد مطالعه موردی را انتخاب کرد. در مطالعه موردی محقق یک مورد را انتخاب می‌کند و آن را از جنبه‌های مختلف بی شماری بررسی می‌نماید. این مورد می‌تواند یک واحد یا سیستم با حد و مرز مشخص و متشکل از عناصر و عوامل متعدد و مرتبط به هم باشد. در این پژوهش، با توجه به اینکه محقق در شهرستان بجستان معلم می‌باشد، دانش آموزان شرکت کننده در جشنواره نوجوان خوارزمی و معلمان و داوران مجری این طرح را در شهرستان بجستان در سال ۹۷ مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

میدان پژوهش و نحوه دستیابی به مطلعان کلیدی

میدان پژوهش شامل کلیه دانش آموزان متوسطه اول شهرستان بجستان که در جشنواره نوجوان خوارزمی در سال ۹۶-۹۷ شرکت کرده اند و هم چنین معلمان مجری این طرح می‌باشد زیرا طیف وسیعی از مدارس با شرایط فرهنگی، تجهیزاتی و طبقاتی در آن وجود دارد. هم چنین لازم به ذکر است مدارس مورد مطالعه شامل شهرستان بجستان، شهر یونسی، و روستای منصوریه و فخرآباد و پژوهیده‌ها نیز شامل دانش آموزان و معلمان مجری جشنواره بودند.

برای انتخاب پژوهیده‌ها از انتخاب مبتنی بر هدف و در انتخاب معلمان از روش گلوله برفی نیز استفاده شد. در این رویکرد پژوهشگر افرادی را برای مطالعه خود انتخاب می‌کند که در فهم مسئله پژوهش و پدیده مورد مطالعه موثر باشند [۱۴]. در این پژوهش مطلعان کلیدی شامل دبیران و دانش آموزان مقطع متوسطه اول بوده که سابقه شرکت در جشنواره نوجوان خوارزمی را داشتند. بعد از اینکه سوال‌های مصاحبه توسط استاد راهنما تایید شد، انجام مصاحبه‌ها آغاز گردید. در پژوهش کیفی جمعیت پژوهیده‌ها معمولاً زیاد نیستند اما کوچک هستند. اما مطالعه بر روی این تعداد محدود باید به صورت دقیق صورت گیرد. چنین پژوهیده‌ها معمولاً از ابتدا کاملاً مشخص نیستند و در طی فرآیند پژوهش به تدریج انتخاب می‌شوند [۱۷]. لذا پژوهشگر مصاحبه خود را از مطلعان کلیدی دردسترس شروع نمود و پس از انجام مصاحبه با معلمان مجری طرح در شهرستان بجستان توانست به پژوهیده‌های دیگر نیز دست یابد. همچنین معلمان، دانش آموزانی را برای پژوهش معرفی می‌کردند که در سطح مدرسه و منطقه و حتی استان مقام آوردند و علاقه زیادی به شرکت در جشنواره نوجوان خوارزمی داشتند. مطالعه بر روی پژوهیده‌ها تا زمانی ادامه پیدا کرد که اطلاعات کاملاً اشباع شد یعنی دیگر داده‌های بدست آمده کامل و جامع بوده و پژوهش از تمام

چنین موانع و مشکلات آن تحقیقی صورت نگرفته است. برطبق مشاهدات پژوهشگر حاضر در اجرای این طرح در مدارس دشواری‌هایی وجود دارد از جمله اینکه انتخاب دانش آموزان در محورهای مختلف آن براساس علاقه و توانایی آن‌ها انجام نمی‌گیرد و بیشتر به انتخاب معلم است، مدارس نیز به علت کمبود امکانات و بودجه شرایط لازم را جهت آماده سازی دانش آموزان برای شرکت در جشنواره فراهم نمی‌کنند، در این راستا محقق با رویکرد پژوهش کیفی و با روش مطالعه موردی به بررسی و واکاوی این طرح پرداخت. چرا که به زعم کراسول [۱۴] هرگاه ضرورت بررسی و واکاوی یک مسئله یا فهم پیچیدگی‌های یک موضوع بحث انگیز و در پی آن نیاز به مطالعه یک گروه یا جمعیت، شناسایی متغیرهای دخیل در مسئله و شنیدن صداهای خاموش در میان باشد از پژوهش کیفی استفاده می‌کنیم. از طریق پژوهش کیفی محقق می‌تواند خود را در بطن موضوع قرار دهد و ارزش‌های شخصی، احساسات و پیش داوری‌های خود را کنار گذارد و نحوه اجرای طرح را از زاویه ادراک پژوهنده‌ها بررسی کند. مطالعه موردی نیز به روشن و شفاف کردن طرح جشنواره نوجوان خوارزمی کمک می‌کند و این طرح را از جنبه‌های بی شماری به طور عمیق بررسی می‌نماید [۱۵] با توجه به دشواری‌هایی که طرح در مرحله اجرا با آن مواجه است و محقق در طول سابقه خدمت خود شاهد آن بوده است این تحقیق را در مدارس متوسطه شهرستان بجستان مورد بررسی قرار گرفت. انجام این تحقیق منجر به کشف پیامدها و چالش‌ها و موانع اجرای این طرح در سطح مدرسه و منطقه شد که می‌توان از طریق شناسایی این موارد، راهکارهای مناسبی به منظور اجرای بهتر طرح؛ نیل به اهداف آن و تربیت دانش آموز پژوهنده ارائه داد.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر تاکید بر جمع آوری اطلاعات غیر آزمایشی می‌باشد و هدف پژوهشگر سعی در توصیف چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی از دید دانش آموزان و معلمان مجری طرح است. به این منظور از روش پژوهش کیفی استفاده شد زیرا به زعم کراسول [۱۴] پژوهش کیفی، معنای انتسابی افراد و گروهها را به یک مسئله اجتماعی یا انسانی مورد مطالعه قرار می‌دهد و پژوهشگر کیفی برای مطالعه این مسئله به گردآوری داده‌ها در شرایط طبیعی می‌پردازد. در واقع تحقیق کیفی به مجموعه فعالیت‌های گفته می‌شود که با هدف درک و فهم زندگی اجتماعی انسان‌ها و کشف چگونگی تشکیل معنا توسط انسان‌ها صورت می‌گیرد [۱۶].

جدول شماره ۱ مشخصات معلمانی و جدول شماره ۲ مشخصات دانش آموزانی که در این پژوهش شرکت کردند را نشان می دهد.

جهت بررسی شد [۱۸] پژوهشگر با بررسی عمیق ادراک پژوهیده‌ها پس از ۱۰ مصاحبه با معلمان و ۱۵ مصاحبه با دانش آموزان به اشباع نظری رسید به طوری که دیگر ابهامی در رابطه با پژوهش باقی نماند و کلیه سوالات پژوهشگر پاسخ داده شد.

جدول ۱: مشخصات معلمان شرکت کننده در پژوهش

سمت	مدیر پژوهش‌های دانش آموزی	دبیر علوم تجربی	مدیر هنرستان	دبیر علوم اجتماعی	دبیر کار و فناوری	دبیر زبان	کارشناس اداره مقطع متوسطه اول	دبیر علوم تجربی	دبیر زبان ادبیات
جنسیت	آقا	خانم	خانم	خانم	خانم	خانم	آقا	خانم	خانم
سابقه	۲۷ سال	۱۷ سال	۳۰ سال	۲۴ سال	۳ سال	۱۰ سال	۲ سال	۲۶ سال	۲۰ سال

جدول ۲: مشخصات دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش

تعداد دانش آموزان	مدرسه	جنسیت	پایه
۱	نمونه دولتی	دختر	هفتم
۲	نمونه دولتی	دختر	هشتم
۳	نمونه دولتی	دختر	نهم
۴	نمونه دولتی	دختر	نهم
۵	عادی الف	دختر	هفتم
۶	عادی الف	دختر	نهم
۷	عادی الف	دختر	نهم
۸	عادی الف	دختر	هشتم
۹	عادی الف	دختر	هفتم
۱۰	عادی ب	دختر	هفتم
۱۱	عادی ب	دختر	نهم
۱۲	عادی ج	دختر	هفتم
۱۳	عادی ج	دختر	هشتم
۱۴	مدرسه روستا	دختر	هشتم
۱۵	مدرسه روستا	مختلط	هفتم

فرایند برنامه ریزی شده ای هستند که برای گردآوری اطلاعات از یک پژوهیده در میدان پژوهش اجرا می شود. در این پژوهش محورهای اصلی مصاحبه از قبل تعیین شد اما در خلال مصاحبه سوالات ضمنی زیادی با توجه به صحبت‌های مصاحبه شونده مطرح می شد تا به این وسیله فرایندهای ذهنی پژوهیده‌ها بیشتر مورد کنکاش قرار گیرد. علاوه بر انجام مصاحبه، از روش تحلیل محتوا نیز استفاده شد و اسناد مربوط به جشنواره نوجوان خوارزمی که شامل شیوه نامه جشنواره نوجوان خوارزمی است توسط پژوهشگر مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل محتوا روشی است که به کمک آن می توان متون، اسناد و مدارک را مورد ارزیابی و تحلیل منظم و دقیق قرار داد. هدف تحلیل محتوای متن، مصاحبه یا اسناد و ... شناسایی اهداف، ارزش‌ها، فرهنگ و تمایلات نویسنده متن یا فرد مصاحبه شونده

ابزار پژوهش

برای جمع آوری داده‌ها از ابزار مصاحبه استفاده شد. مصاحبه ابزاری برای جمع آوری اطلاعات از طریق ارتباط مستقیم کلامی میان مصاحبه گر و مصاحبه شونده است و نوع خاصی از مکالمات یا رخدادهای گفتاری می باشد که توسط محققان برای کشف تفاسیر و تجارب پژوهیده‌ها مورد استفاده قرار می گیرد. از انواع مصاحبه‌ها، پژوهشگر مصاحبه ناساخت یافته (عمیق) را مورد استفاده قرار داد. به این شکل که مصاحبه کننده موضوع پژوهش را به مصاحبه شونده می گفت و او آزادانه در مورد آن صحبت می کرد. مصاحبه کننده در خلال صحبت‌های وی به سوالی می رسید و آن را مطرح می کرد [۱۷]. مصاحبه ناساخت یافته برای درک عمیق ادراکات پژوهیده‌ها طراحی شده اند و

است. به بیان دیگر در تحلیل محتوا، شناخت ناخودآگاه متن و صاحب متن مورد نظر است [۱۹].
روش تحلیل محتوا به طور کلی برای سه دسته از مسائل مناسب است:

۱. در صورتی که دسترسی به داده‌ها دشوار و داده‌های پژوهشگر محدود به مدارک اسنادی باشد.
۲. در صورتی که پژوهشگر به موضوع‌های مورد پژوهش دسترسی مستقیم داشته باشد. در این حالت ممکن است ترجیح دهد که داده‌هایش را با استفاده از روش تحلیل محتوا جمع‌آوری کند.

۳. این روش می‌تواند وسیله‌ای مناسب برای تکمیل داده‌ها باشد. پژوهشگران ممکن است نتایج داده‌های گردآوری شده را از راه پرسشنامه یا مقایسه آن‌ها از راه تحلیل محتوای منابع موضوع بررسی مورد مطالعه قرار دهند [۲۰].

مراحل انجام پژوهش

گردآوری یافته‌ها در این پژوهش در طی سه مرحله صورت پذیرفت که این مراحل عبارتند از: انتخاب موضوع و انجام مطالعات لازم، انجام مصاحبه و تحلیل گزارش پژوهش

گام اول: انتخاب موضوع و انجام مطالعات لازم

با توجه به این که پژوهشگر، یکی از معلمان شهرستان بجنستان بود و یکی از دغدغه‌های اصلی وی چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در مدارس بود، لذا موضوع پژوهش خود را چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در مدارس این شهرستان انتخاب نمود. پس از انتخاب موضوع به مطالعه پژوهش‌های مرتبط با این موضوع پرداخت و با جستجو در پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی، منابعی را در این حوزه مورد شناسایی قرار داد. مقالات و پژوهش‌های بسیاری در رابطه با جشنواره نوجوان خوارزمی در پایگاه‌های داخلی و خارجی مورد مطالعه قرار گرفت. سپس به پایه ریزی طرح اولیه پژوهش (پروپوزال) خود پرداخت و پس از تصویب پروپوزال توسط گروه آموزشی دانشکده، اقدامات بعدی در این پژوهش صورت پذیرفت.

با توجه به اینکه پژوهشگر روش پژوهش کیفی و مطالعه موردی را برای انجام پژوهش خود در نظر گرفته بود، لذا در این مرحله سعی شد برای تکمیل دانش لازم در مورد این نوع پژوهش مطالعات بیشتری صورت پذیرد. با بررسی منابع داخلی و خارجی مختلف و همچنین استفاده از راهنمایی‌های مؤثر استاد راهنما و آن چه در کلاس‌های درس پژوهش کیفی آموخته شده بود، پژوهشگر توانست مبنای اصلی کار خود را بر اساس شیوه مطالعه موردی پایه ریزی نماید.

همچنین با نظر به این که در روش مطالعه موردی ابزار اصلی پژوهش، مصاحبه می‌باشد پژوهشگر در این مرحله سعی نمود تا دانش خود را در زمینه نکات ضروری این ابزار پژوهش ارتقاء بخشد. به این منظور به مطالعه منابعی در مورد مصاحبه و نحوه انجام آن و جزئیات لازم در این زمینه پرداخت پس از کسب اطلاعات لازم در این مورد، برای انجام تحلیل‌های مصاحبه، نرم افزار MAXQUDA مورد مطالعه قرار گرفت و اطلاعات و دانش لازم در مورد نحوه کار با آن، تنظیم و ورود اطلاعات، کدگذاری و تحلیل داده‌ها کسب شد.

گام دوم انجام مصاحبه

انجام مصاحبه در سه بخش مورد اجرا قرار گرفت: مراحل قبل از مصاحبه، مراحل حین انجام مصاحبه و مراحل بعد از مصاحبه.

مراحل قبل از مصاحبه

تدوین محورهای اصلی مصاحبه

فرایند تدوین محورهای اصلی در سؤالات پژوهش بعد از تشکیل چند جلسه به همراه استاد راهنما به دست آمد. با توجه به این که ابزار پژوهش مصاحبه ناساخت یافته بود، سعی بر آن شد که از طراحی سؤالات کلیشه‌ای و از پیش تعیین شده خودداری شود. به این منظور، پژوهشگر فرایند مصاحبه را به همراه استاد راهنما مورد بررسی و پالایش قرار داد تا بتواند محورهای اصلی را مورد تمرکز بیشتری قرار داده و جهت‌گیری مصاحبه را به سمت اهداف پژوهش پیش ببرد بدون این که پژوهیده‌ها تحت تأثیر ذهنیت محقق قرار گیرند.

انجام مصاحبه‌های پایلوت

قبل از انجام مصاحبه‌های اصلی، به منظور آشنایی با فرایند مصاحبه و درک نقاط قوت و ضعف آن، رفع نقصه‌های موجود در طرح سؤالات مصاحبه، رفع مشکلات احتمالی پیش آمده در طول فرایند مصاحبه و کسب تجربیات اولیه در برخورد با مصاحبه شونده و ایجاد ارتباط دوستانه، مصاحبه آزمایشی با یکی از معلمان علوم شهرستان بجنستان و یکی از دانش‌آموزان پایه هشتم صورت پذیرفت. با انجام این مصاحبه‌های پایلوت، نکات مفیدی از جمله چگونگی مدیریت جریان مصاحبه و هدایت آن به سمت اهداف پژوهش و برقراری تعاملات دور از تنش به دست آمد که باعث شد مصاحبه‌های اصلی با کیفیت بهتری انجام شود صورت پذیرد.

بازنگری مجدد بر محورهای اصلی مصاحبه

پس از بازنگری بر فرایند مصاحبه‌های پایلوت طرح اصلی مصاحبه و محورهای آن پی ریزی شد. مصاحبه با سؤالات زمینه ای آغاز شدند. سؤالات زمینه ای غالباً برای شروع مصاحبه‌های رسمی استفاده می شود این سؤالات برای بیان اطلاعات جمعیت شناسی پژوهیده‌ها؛ که ممکن است در تجزیه و تحلیل‌ها و گزارشات نهایی مفید باشد؛ همچنین رفع نگرانی پژوهیده درباره روند مصاحبه و برقراری ارتباط اولیه صورت می گیرد.

سپس محورهای اصلی مصاحبه طرح ریزی شدند و سؤالات کاوشی در طول فرایند مصاحبه به منظور پرداختن به عمق مطالب مورد توجه قرار گرفت. در طراحی سؤالات به این موضوعات دقت شد که

سؤالات باز پاسخ باشند و به صورت بلی و خیر جواب داده نشود؛ سؤالات با زبانی که برای پژوهیده آشنا است مطرح شود؛ سؤالات شفاف و واضح باشند مطرح شود؛

از طرح سؤالات پیچیده، سؤالات چندتایی و سؤالات گیج کننده پرهیز شود؛ سؤالات سوگیری نداشته باشند.

انتخاب مکان و زمان مناسب مصاحبه

قبل از انجام مصاحبه لازم بود تا پژوهشگر مکانی مناسب به دور از مزاحمت‌های محیطی برای انجام مصاحبه انتخاب کند، با توجه به این که اکثر پژوهیده‌ها در فضای مدرسه مورد دسترسی بودند. پژوهشگر ابتدا باید رضایت مسئولین مدرسه را در انجام مصاحبه کسب می نمود تا از این طریق مکان مناسبی برای انجام مصاحبه در فضای مدرسه در اختیار مصاحبه کننده قرار گیرد، در مواردی که انجام مصاحبه در محیط مدرسه امکان پذیر نبود، با پیشنهاد پژوهیده مکان مناسب برای انجام مصاحبه در نظر گرفته شد. همچنین زمان انجام مصاحبه نیز کاملاً براساس نظر پژوهیده‌ها انتخاب شد.

فراهم سازی تجهیزات لازم برای مصاحبه

نکته بعدی که مورد توجه پژوهشگر قرار داشت انتخاب وسیله مناسب برای ضبط صدا و به همراه داشتن قلم و کاغذ برای ثبت اطلاعات مهم در طول فرایند مصاحبه بود. با توجه به این که این مصاحبه کننده از گوشی همراه خود به عنوان وسیله ضبط صدا استفاده می کرد، اطمینان از صحت وسیله و داشتن شارژ باطری گوشی همراه در ابتدای مصاحبه مورد توجه قرار می گرفت

اخذ رضایت از مصاحبه شوندگان

از دیگر نکات مورد توجه پیش از انجام مصاحبه، گرفتن رضایت پژوهیده‌ها و اطمینان بخشی به آن‌ها در مورد محفوظ ماندن اطلاعات و مشخصات شخصی آنها در این پژوهش بود. به این منظور پژوهشگر پس از معرفی خود به عنوان «یکی از معلمین ابتدایی آموزش و پرورش و دانشجوی ارشد رشته تحقیقات آموزشی» و بیان موضوع پژوهش خود از پژوهیده‌ها رضایت لازم در مورد انجام مصاحبه و ضبط صدای آنان را کسب نمود، سپس راهنمایی‌های لازم در مورد فرایند مصاحبه در اختیار پژوهیده‌ها قرار داد. از نکات اصلی مطرح شده توسط پژوهشگر به پژوهیده‌ها، محصور نشدن در قالب سؤالات مصاحبه کننده و آزادی کامل در بیان ادراکات خود در رابطه جشنواره نوجوان خوارزمی بود. پس از اخذ رضایت از مصاحبه شونده و ارائه توضیحات لازم در این زمینه فرایند مصاحبه آغاز می شد.

فعالیت‌های حین انجام مصاحبه

پس از تدوین سؤالات پژوهش و پرس و جو و دسترسی به مطلعان کلیدی (دانش آموزان و معلمین مورد نظر)، ابتدا با آن‌ها گفتگو و ارتباط برقرار شده و سپس با ایجاد اطمینان و اعتماد، هماهنگی جهت جلسه ی مصاحبه صورت گرفت. در آغاز جلسه، فرم رضایت آگاهانه که شامل شرحی درباره پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات پژوهیده‌ها و اخذ رضایت برای ضبط کردن صدای آن‌ها بود، در اختیار پژوهیده‌ها قرار گرفت. پس از کسب رضایت آگاهانه از آن‌ها، پژوهشگر ابتدا خود را معرفی و سپس موضوع، عنوان و هدف پژوهش را به طور شفاف برای مصاحبه شوندگان بیان نمود. این روشن سازی به مصاحبه شوندگان کمک می کرد تا روی موضوع مورد نظر پژوهشگر تمرکز کنند و این اقدام از پراکندگی بحث جلوگیری می کرد. سپس پژوهشگر با طرح سوال‌های محوری کار مصاحبه را آغاز می کرد. هم چنین در طول انجام مصاحبه به اقتضای موقعیت، پژوهشگر با مطرح کردن سوال‌هایی حول محور سوال‌های اصلی، مصاحبه شونده را به مسیر اصلی بحث هدایت می نمود. بعد از انجام هر مصاحبه پژوهشگر اطلاعات کسب شده را مورد بررسی قرار می داد و چنانچه به اطلاعات بیشتری نیاز بود، سعی می شد در مصاحبه بعدی با خود آن فرد یا افراد دیگر این ابهامات و یا سوال‌ها پاسخ داده شود. پژوهشگر مصاحبه‌های خود را حین گفت و گو با مصاحبه شوندگان ضبط کرد و سپس به پیاده سازی محتوای مصاحبه ی ضبط شده بر روی کاغذ اقدام می نمود. بدین ترتیب، یا مرور مصاحبه‌های صورت گرفته و پیاده سازی آن‌ها در هر مرحله از انجام مصاحبه‌ها، سوال‌های

مورد مصاحبه یا هدف تحقق اهداف پژوهش به طور مداوم بررسی و مورد تجدیدنظر قرار می گرفت.

فعالیت‌های بعد از مصاحبه

پس از پایان هر مصاحبه در اولین فرصت پیش آمده، پژوهشگر سعی می کرد تا صدای ضبط شده مصاحبه را تایپ کرده و پس از مرور مکرر آن و رفع نواقص موجود در متن تایپ شده، آن را وارد نرم افزار MAXQDA نموده و کدگذاری‌های اولیه را روی آن انجام دهد. استفاده از این نرم افزار به پژوهشگر کمک می کرد تا به راحتی به متن مصاحبه و کدهای آن دسترسی پیدا کند و نیز بتواند با جابجایی و دسته بندی کدها در این نرم افزار مقوله‌های پژوهش را استخراج نماید.

پیاده سازی و کدگذاری بلافاصله پس از هر مصاحبه باعث می شد تا پژوهشگر به نواقص موجود در کار خود پی برده و در مصاحبه‌های بعدی این نواقص را رفع نماید، همچنین به منظور هدایت بیشتر مصاحبه به سمت اهداف پژوهش، محورهای اصلی مصاحبه را مورد بازنگری قرار دهد.

گام سوم: تحلیل گزارش پژوهش

در این پژوهش برای تحلیل گزارش پژوهش از شیوه تحلیل تفسیری استفاده گردید. تحلیل تفسیری فرآیندی برای یافتن سازه‌ها، مقوله‌ها و الگوهایی است که برای توصیف و تبیین پدیده مورد پژوهش به کار می روند [۱۵]. یکی از مهم ترین مراحل تحلیل تفسیری داده‌ها، تدوین مقوله، طبقه یا حیطه‌هایی است که اطلاعات را به صورت مناسبی در برگیرد و در عین حال آن‌ها را خلاصه کند [۱۵]. در اولین گام کلیه اطلاعات در مورد پژوهش تلفیق شده و یک پایگاه اطلاعاتی تشکیل گردید. یادداشت‌های حاصل از مصاحبه با پژوهیده‌ها که ضبط شده و یا به صورت دست نویس نوشته شده است، تایپ و به رایانه منتقل شد و سپس پژوهشگر یافته‌ها را با استفاده از نرم افزار موردنظر به صورت تفسیری تحلیل کرد. پژوهشگر با استفاده از نرم افزار به هریک از خطوط متن یا چندین خط کد اختصاص داد. کدهای اولیه به گونه ای بود که حتی خارج از متن قابل درک است. تدوین مولفه و مقوله‌ها از مهم ترین مراحل تحلیل تفسیری است که پژوهشگر مفاهیم حاصل از کدگذاری را درون مولفه‌ها و سپس مقوله‌ها قرار داده و اطلاعات را سازماندهی و خلاصه کرد. چندین مفهوم که باهم شباهت‌هایی دارند و یک مسئله را مورد تاکید قرار می دهند، یک مولفه را می سازند و این مولفه درواقع برگرفته از همان مفاهیم است. پژوهشگر باید برای تدوین مولفه‌ها به مطالعه دقیق مفاهیم حاصل از کدگذاری بپردازد و برای هر مولفه عنوان و تعریفی ارائه می شود [۱۵]

کدگذاری داده‌های کیفی به سه شکل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی مورد استفاده قرار گرفت [۱۸]

کدگذاری باز: در این مرحله، پژوهشگر تمام داده‌ها را بر اساس مفهوم و معنای آنها در مقوله‌های مختلف قرار می دهد.

کدگذاری محوری: در این مرحله، پژوهشگر مقوله‌های بسیاری را که در قسمت اول بدست آورده به یکدیگر مرتبط می کند و در موارد مشابه، یک مقوله اصلی انتخاب کرده و چند مقوله فرعی را تحت پوشش آن قرار می دهد.

کدگذاری گزینشی: در این مرحله مقوله هسته یعنی اصلی ترین مقوله انتخاب می شود و مقوله‌های دیگر را بصورت نظام مند به آن مرتبط می سازد.

در این پژوهش به منظور تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش کدگذاری در دو مرحله ی کدگذاری باز و محوری استراوس و کوربین استفاده شد. به جهت اجرای کدگذاری، براساس مفاهیمی که از هر خط استنباط می شد با استفاده از همان کلمات مصاحبه شوندگان مفاهیم تعیین شدند. بدین ترتیب که در مرحله کدگذاری باز تمامی مصاحبه‌های انجام شده در ابتدا به صورت خط به خط یا چندخطی که پژوهشگر قادر بود مفهومی از آن برداشت کند کدگذاری انجام شد. به منظور سهولت در انجام کدگذاری، از نرم افزار MAXQDA 10 که یک نرم افزار تخصصی است و به جهت مدیریت پیشرفته داده‌های حاصل از مصاحبه مورد استفاده قرار می گیرد استفاده شد. متن مصاحبه تایپ شده وارد نرم افزار MAXQDA 10 گردید. و در مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری کدهای بدست آمده که دارای مفهوم و موضوع مشترکی بودند در یک مقوله جای گرفتند و به عبارتی کدهای اولیه حول یک محور و خصیصه بارز که پژوهیده‌ها برآن تاکید داشته اند، قرار گرفت. در مرحله بعد مقوله‌های بدست آمده در طبقاتی که نسبت به دو طبقه قبلی انتزاعی تر بودند و به عنوان تم مطرح هستند، قرار داده شد.

مرور ملاحظات اخلاقی

در رابطه با کدهای اخلاقی که باید در فرایند مصاحبه رعایت می شد، پژوهشگر به منابع مرتبط که شامل کتاب‌ها و همچنین جزوات درسی کلاس‌های درس پژوهش کیفی مراجعه نموده و پس از جمع آوری این نکات، تدابیر لازم در جهت رعایت آن‌ها در آغاز پژوهش و انجام مصاحبه و در فرایند گزارش نویسی اتخاذ شد.

به طور کلی برخی از موارد اخلاقی که سعی شد در جریان مصاحبه‌ها رعایت شود عبارتند از:

۱- اخذ رضایت آگاهانه از پژوهیده‌ها: به این منظور، پژوهشگر قبل از انجام مصاحبه با بیان اهداف پژوهش و چگونگی انجام

منظور رعایت باور پذیری در پژوهش خود از تبادل نظر با همتایان و کدگذار ثانویه استفاده کرد.

انتقال پذیری^۴: معادل روایی بیرونی در پژوهش کمی است. روایی بیرونی در پژوهش کمی به معنی میزان تعمیم پذیری نتایج بدست آمده است. در پژوهش کیفی اگر چه چنین چیزی نیست زیرا معتقدیم که هر محیط با محیط دیگر تفاوت‌های ذاتی دارد. اما میزان انتقال استنباطها از یک محیط به محیط دیگر را با اصطلاح انتقال پذیری بیان می‌داریم. در این پژوهش با توصیف جامع و غنی از محیط و پژوهیده‌ها و مراحل انجام کار و نتایج آن و انتخاب نمونه‌های هدفمند انتقال پذیری صورت می‌گیرد.

قابلیت وابستگی^۵: قابلیت وابستگی در پژوهش کیفی معادل پایایی در پژوهش کمی است. پایایی در پژوهش کمی به معنی رسیدن به نتایج مشابه در زمانهای دیگر یا توسط پژوهشگران دیگر است. اگر چه به دلیل ماهیت پژوهش کیفی چنین چیزی بی معنی است. اما می‌توان با روشن سازی و مستند سازی تمام مراحل و فرایند پژوهش و تغییرات بوجود آمده در این مسیر خواننده را متقاعد کرد که پژوهش از اطمینان بالایی برخوردار است. پژوهشگر از طریق کفایت اجماع یعنی بازخورد تیم پژوهش از روند کار قابلیت اطمینان را مورد تایید قرار می‌دهد.

تأیید پذیری^۶: این اصطلاح معادل عینیت در پژوهش کمی است. در پژوهش کمی عینیت بیشتر مربوط به اجتناب از سوگیری محقق است. اما در پژوهش کیفی با آگاهی از اینکه ذهنیت پژوهشگر خواه ناخواه بر پژوهش تاثیر گذار است. تأیید پذیری بیشتر بر عینیت داده‌ها تأکید دارد. به این منظور پژوهشگر داده‌ها و تفسیرها را مستندسازی می‌کند. چنانچه فرد دیگری از همین داده‌ها به همان تفاسیر دست یافت پژوهش تأیید پذیر است. پژوهشگر با مستندسازی مراحل انجام کار و استفاده از تحلیلگر ثانویه تأییدپذیری پژوهش خود را مورد تصدیق قرار می‌دهد [۱۷، ۲۱]

در ذیل چکیده ای از اقدامات پژوهشگر در کسب اعتبار پژوهش را در قالب جدولی بیان می‌داریم تا با نگاهی اجمالی روند اعتبار یابی پژوهشگر نمایش داده شود.

فرایند پژوهش، رضایت پژوهیده را در مورد انجام مصاحبه و ضبط صدا اخذ نمود.

۲- اطمینان بخشی به پژوهیده‌ها در زمینه محفوظ ماندن اطلاعات: پیش از انجام مصاحبه، پژوهشگر به پژوهیده‌ها این اطمینان را می‌داد که اطلاعات خام آن‌ها فقط در دسترس مصاحبه کننده قرار می‌گیرد و پس از پیاده سازی، صدای ضبط شده مصاحبه شونده معدوم می‌گردد و در این رابطه هیچ گونه خطرات احتمالی پژوهیده را مورد تهدید قرار نخواهد داد.

۳- تعیین زمان و مکان مصاحبه توسط پژوهیده‌ها: با توجه به ذیق وقت پژوهیده‌ها، مصاحبه کننده انتخاب زمان و مکان انجام مصاحبه را به طور کامل در اختیار مصاحبه شونده قرار داد تا هیچ گونه محدودیت و مشکلی برای پژوهیده به وجود نیاید.

۴- دادن اختیار تام به مشارکت کنندگان در خصوص اتمام مصاحبه، تعیین زمان مصاحبه نخست و مصاحبه‌های بعدی توسط مشارکت کنندگان

۵- تلاش در جهت ناشناس ماندن پژوهیده‌ها: پژوهشگر به منظور عدم شناسایی پژوهیده‌ها به جای آوردن اسامی پژوهیده‌ها برای هر یک از آن‌ها از شماره استفاده نمود.

۶- اجتناب پژوهشگر از تحمیل نظر خویش به پژوهیده‌ها: بدین منظور محقق سعی نمود تا حد ممکن دیدگاه‌ها و تمایلات شخصی خود را در پرسیدن سوالات پژوهش وارد نسازد.

۷- توضیحات کافی قبل از شروع مصاحبه در مورد هدف و چگونگی انجام پژوهش برای تصمیم گیری بهتر پژوهیدگان

۸- رعایت مقام و موقعیت اجتماعی پژوهیده‌ها در آغاز، ادامه و پایان مصاحبه

اعتباریابی یافته‌های پژوهش

در این پژوهش برای بررسی اعتبار و قابلیت اعتماد داده‌ها از معیار گویا و لینکلن^۲ (۱۹۸۵) استفاده شد. معیارهای اعتماد دربرگیرنده چهار معیار جداگانه اما به هم مرتبط است.

باور پذیری^۳: باور پذیری یعنی میزان باور داشتن به یافته‌های تحقیق، در واقع هر چه داده‌ها و نتایج پژوهش همگونی بیشتری داشته باشند اعتبارپذیری آن بیشتر است. این معیار را می‌توان جایگزین روایی درونی در پژوهش کیفی دانست. پژوهشگر به

جدول ۳: روش‌های اعتبار یابی یافته‌های پژوهش

ملاک اعتماد	اقدامات لازم
باور پذیری	تبادل نظر با همتایان - استفاده از کدگذار ثانوی
انتقال پذیری	توصیف جامع و غنی از محیط و پژوهیده‌ها و مراحل انجام کار و نتایج آن - انتخاب نمونه‌های هدفمند
قابلیت وابستگی	روشن سازی و مستند سازی تمام مراحل و فرایند پژوهش - کفایت اجماع
تأییدپذیری	مستندسازی مراحل انجام کار - استفاده از تحلیلگر ثانوی

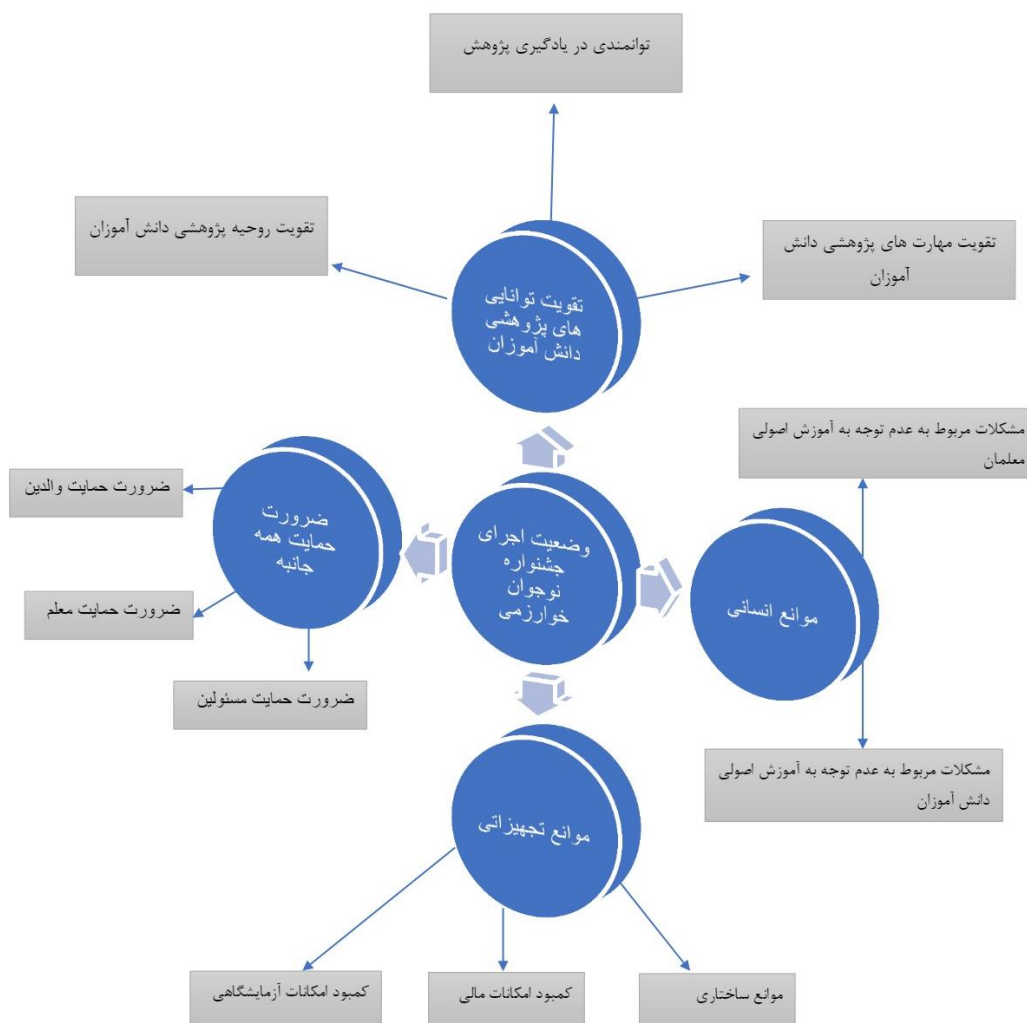
نمودار حاصل از تم‌های استخراج شده

همانطور که ملاحظه می شود نمودار شماره ۱ براساس مطالعه دقیق و با توجه به تم‌های حاصل از مصاحبه با دانش آموزان و معلمان شرکت کننده در جشنواره نوجوان خوارزمی و روابط بین آن‌ها، ارائه گردیده است. این نمودار ارتباط بین عوامل موثر بر وضعیت اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی، موانع، پیامد و راهکارها را با توجه به تم‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها نشان می دهد.

در این نمودار دایره مرکزی، موضوع پژوهش را که چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی است؛ نشان می دهد. مرتبط با موضوع پژوهش چهار دایره در اطراف آن دیده می شود، دایره فوقانی تم پیامد جشنواره نوجوان خوارزمی را با عنوان تقویت توانایی‌های پژوهشی دانش آموزان نشان می دهد، دایره سمت راست بیانگر موانع انسانی و دایره پایین صفحه بیانگر موانع تجهیزاتی جشنواره نوجوان خوارزمی است. دایره سمت چپ نیز

نشان دهنده تم راهکارهای موثر در جهت برطرف کردن موانع می باشد که با عنوان ضرورت حمایت همه جانبه بیان شده است. در این نمودار کادرهای مستطیل شکل، نشان دهنده مقوله‌های استخراج شده در این پژوهش می باشد.

براساس این نمودار اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی باعث می شود دانش آموزان در انجام پژوهش توانمند شوند و روحیه پژوهشی و مهارت‌های پژوهشی آن‌ها نیز تقویت گردد. این جشنواره در مسیر اجرا با موانعی روبه رو است که می توان به مشکلات مربوط به عدم توجه به آموزش اصولی دانش آموزان، مشکلات مربوط به عدم توجه به آموزش اصولی معلمان، کمبود امکانات آزمایشگاهی، کمبود امکانات مالی و موانع ساختاری اشاره کرد. پژوهش‌ها برای رفع این موانع ضرورت حمایت مسئولین، ضرورت حمایت والدین و ضرورت حمایت معلم را پیشنهاد دادند.

شکل ۱ نمودار روابط تم‌های بدست آمده از مصاحبه دانش آموزان و معلمان شرکت کننده در جشنواره نوجوان خوارزمی

تحصیلی و شغلی آن‌ها از طریق «درک و اصلاح مداوم در موقعیت یادگیری» آنان خواهد شد. طراحی و تدوین برنامه تعلیم و تربیت انعطاف پذیر، متناسب با ویژگی‌های شخصیتی و محیطی به منظور شکوفایی استعدادها و افزایش کارآمدی و اثربخشی آن‌ها، مستلزم برنامه ریزی دقیق در جهت سامان دهی پژوهش‌های دانش آموزی است. در این راستا «جشنواره نوجوان خوارزمی» بستری است که با بهره گیری حداکثری از ظرفیت‌ها و فضاهای آموزشی در مدارس، پژوهش سرراه، پارک‌های علم و فناوری، بازارچه‌های کسب و کار دانش آموزی و... می تواند با ایجاد تنوع در فرصت‌های تربیتی پاسخ گوی نیازهای دانش آموزان باشد.

این پژوهش با هدف توصیف چگونگی انجام جشنواره نوجوان خوارزمی از منظر دانش آموزان و معلمان و شناخت پیامدها و موانع آن از دیدگاه پژوهشگران و جهت پاسخ گویی به سوالاتی از قبیل چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در مرحله مدرسه تا استان، موانع پیش روی دانش آموزان و معلمان و پیامدهای حاصل از انجام این جشنواره، انجام شد و راهکارهای مناسب از منظر پژوهشگران برای اجرای بهتر جشنواره نوجوان خوارزمی ترسیم نمود. پژوهشگر در نتیجه تحلیل نهایی مفاهیم و مقوله‌های ارائه شده به سه تم مشترک بین معلمان و دانش آموزان دست یافت که عبارتند از: تقویت توانایی‌های پژوهشی دانش آموزان، موانع انسانی و تجهیزاتی جشنواره نوجوان خوارزمی و ضرورت حمایت همه جانبه.

در رابطه با چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی مصاحبه‌های معلمان نشان می دهد که دانش آموزان به شرکت در این جشنواره علاقه زیادی دارند و متناسب با علاقه و استعداد خود در آیت‌های مختلف جشنواره شرکت می کنند. ولی در بعضی از بخش‌های جشنواره مانند بخش پژوهش چون با روند کلی پژوهش آشنا نیستند و آموزش‌های لازم را در زمینه دریافت نکرده اند با مشکلاتی مواجه می شوند که برای رهایی از این مشکلات ممکن است پژوهش خود را به والدین یا افراد مجرب بسپارند. اکثر معلم‌ها در اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی به دلیل عدم دریافت بازخورد مناسب همکاری لازم را ندارند و عده معدودی از آنها، که علاقه مند به انجام پژوهش هستند در راه اجرای این جشنواره بسیار تلاش می کنند. هم چنین این جشنواره بیشتر در بعضی از مدارس خاص شهرستان برگزار می شود و هر ساله اکثر مقام آورنده‌ها نیز از همان مدارس خاص می باشند که لازم است جشنواره نوجوان خوارزمی در تمام مدارس و بخصوص در مدارس روستایی نیز اجرا شود.

مصاحبه با دانش آموزان نیز نشان می دهد که آن‌ها به جشنواره نو علاقه زیادی دارند و برای جمع آوری اطلاعات از روش‌های

یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای اسناد

بررسی اسناد قسمت دیگری از کار پژوهشی حاضر بود که به توجه به نتایج حاصل از این بررسی و نیز یافته‌های حاصل از مصاحبه بهتر می توان در مورد چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی و شناسایی پیامدها و موانع آن به شناخت رسید. در ادامه این فصل شیوه نامه جشنواره نوجوان خوارزمی مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۴: یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای اسناد مربوط به اهداف جشنواره نوجوان خوارزمی

محورها و عناوین جشنواره نوجوان خوارزمی	
۱. فعالیتهای آزمایشگاهی	
۲. زبان و ادبیات فارسی (احساس واژه)	
۳. پژوهش	
۴. دست سازه‌ها	
۵. زبان خارجی	
۶. بازارچه‌های کسب و کار	
سطوح برگزاری جشنواره نوجوان خوارزمی	
۱. مدرسه	
۲. منطقه	
۳. قطب	
۴. استان	
۵. کشور	
راهکارهای تشویقی جشنواره نوجوان خوارزمی	
۱. تشویق همه دانش آموزان شرکت کننده در جشنواره	
۲. تشویق مدیران و دبیران فعال مدارس	
۳. تشویق ادارات موفق در جشنواره	
نحوه انتخاب داوران جشنواره نوجوان خوارزمی	
۱. دبیر تخصصی مرتبط با هر رشته	
۲. دارا بودن سابقه داوری در جشنواره‌ها	
۳. دارا بودن سابقه اجرایی در گروه‌های آموزشی	
۴. مهارت در فناوری اطلاعات (IT)	

نتایج کلی

کیفیت یادگیری و تربیت همه جانبه دانش آموزان نیازمند توجه به ابعاد مختلف و اجرای مطلوب برنامه‌های درسی و تربیتی است. پژوهش و تجارب علمی و عملی دانش آموزان یکی از مهم ترین جلوه‌های اجرای برنامه‌های درسی در مدرسه به عنوان کانون اصلی تعلیم و تربیت به شمار می آید و منجر به شناسایی و بروز استعدادهای دانش آموزان براساس علایق، آینده

• مواردی نیز مانند عدم تشویق همه دانش آموزان شرکت کننده در جشنواره و یا عدم اطلاع دانش آموزان از نحوه ارزیابی کارهایشان باعث بی انگیزگی آن‌ها شده است.

تقویت توانایی‌های پژوهشی دانش آموزان تم بعدی است که پژوهشگر از مصاحبه‌های معلمان و دانش آموزان استخراج نمود. این تم سه مقوله توانمندی در یادگیری پژوهش، تقویت روحیه پژوهشی در دانش آموزان و تقویت مهارت‌های پژوهشی دانش آموزان را شامل می‌شود. در واقع اجرای درست جشنواره نوجوان خوارزمی سبب گردیده است که دانش آموزان با شرکت در جشنواره به یادگیری عمیق تر، مهارت در تلفیق آموزش‌های نظری و عملی، شناخت ماهیت پژوهش، آشنایی با روش‌های تحقیق، مهارت جمع آوری و دسته بندی اطلاعات، مهارت انجام کار گروهی، مهارت در حل خلاقانه مسائل و ... را کسب کنند. همانطور که در بخش پیشینه پژوهش نیز ذکر شد جامعه امروز به افرادی نیاز دارد که آموزش‌های نظری و عملی را باهم تلفیق کند و نیازهای جامعه را برطرف سازد، قدرت تجزیه و تحلیل مسائل را دارا باشد و برای حل خلاقانه مسائل بکوشد. با توجه به این مطالب به اهمیت نتایج حاصل از این جشنواره و شرکت دانش آموزان در پژوهش روشن می‌شود. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها با پیامدهای اشاره شده در جشنواره نوجوان خوارزمی هم پوشانی دارد. هم چنین اجرای درست جشنواره نوجوان خوارزمی باعث می‌شود روحیه همکاری، روحیه مشورت، مسئولیت پذیری، کنجکاوی و مدیریت زمان در دانش آموزان نهادینه شود و در یک کلمه روحیه پژوهشی را کسب نمایند. یکی دیگر از مقوله‌های حاصل از پیامدهای جشنواره نوجوان خوارزمی تقویت مهارت‌های پژوهشی در دانش آموزان بود. دانش آموزان با انجام درست جشنواره نوجوان خوارزمی می‌توانند در کار گروهی، انجام مراحل پژوهش و جمع آوری اطلاعات مهارت‌های لازم کسب کنند.

هم چنین با توجه به نتایج مهمی که جشنواره نوجوان خوارزمی دربردارد و موانعی که برسر راه اجرای این جشنواره وجود داشته و آن را از رسیدن به اهدافش باز می‌دارد، راهکارهایی برای اجرای هرچه بهتر جشنواره نوجوان خوارزمی از زبان پژوهشگران با عنوان تم ضرورت همه جانبه ارائه شد. این راهکارها شامل ضرورت حمایت مسئولین، ضرورت حمایت مدرسه، ضرورت حمایت معلم و ضرورت حمایت والدین است که در ذیل هر یک از این‌ها مورد تفسیر قرار گرفته است

مسئولین در حمایت از دانش آموزان وظیفه دارند که از دست سازه‌های آن‌ها حمایت کنند، با تشویق معلمان انگیزه لازم را در آن‌ها ایجاد نمایند، مدارس را به امکانات لازم از جمله آزمایشگاه و کتابخانه تجهیز کنند.

مختلفی از جمله مصاحبه، فیش برداری، مراجعه به اداره‌های مختلف و پرس و جو از افراد مجرب استفاده می‌کنند. بعضی از دانش آموزان معتقد بودند که جشنواره نوجوان خوارزمی باعث شکوفایی خلاقیت‌هایشان می‌شود و آن‌ها در ضمن اجرای جشنواره با تکنولوژی‌های روز نیز آشنا می‌شوند و والدینشان نیز در انجام جشنواره به آنها کمک‌های زیادی می‌کنند.

هم چنین تعدادی از دانش آموزان با آمادگی کافی در جشنواره نوجوان خوارزمی شرکت کرده بودند و از این جشنواره رضایت کامل داشتند و معتقد بودند که این جشنواره جذابیت‌های زیادی دارد و اطلاعات مفیدی بدست آورده اند. ولی بعضی از دانش آموزان با آمادگی کافی در جشنواره حضور نیافتند که باعث شد اطلاعات ارزشمندی کسب نمایند و شرکت در جشنواره را بیپایه تلقی کنند.

در زمینه داوری جشنواره نوجوان خوارزمی دانش آموزان معتقد بودند که بعضی از داوران با جدیت و از روی عدالت کارهای ما را داوری می‌کردند ولی بعضی از دانش آموزان نیز بیان کردند که داوران برای پاسخ گویی به سوالات فرصت کافی در اختیار ما قرار نمی‌دادند و معیار و ملاک‌های داوری کارها برای ما مشخص نبود.

به طور کلی با بررسی چگونگی اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی روشن شد که بر سر راه این جشنواره موانع و مشکلاتی وجود دارد؛ که باعث می‌شود این جشنواره به اهداف زیربنایی اش نرسد. پژوهشگران در بسیاری از مصاحبه‌های به موانع انسانی و تجهیزاتی اشاره کردند. این موانع شامل موارد زیر می‌باشد:

• معلمان به دلیل نبود انگیزه با دانش آموزان همکاری لازم را نمی‌کنند، زیرا هم زمان کافی در مدرسه برای راهنمایی دانش آموزان ندارند و هم اطلاعاتشان در زمینه جشنواره کافی نیست و هم بازخوردی برای این کار کسب نمی‌نمایند.

• مسئولین امکانات لازم را برای شرکت همه دانش آموزان (دانش آموزان شهری و روستایی) فراهم نمی‌کنند، مدارس بخصوص مدارس روستایی با کمبود امکانات آزمایشگاهی مواجه هستند. به همین دلیل در بخش آزمایشگاه جشنواره نمی‌توانند شرکت کنند.

• موانع مالی باعث می‌شود بخاطر هزینه بر بودن بعضی از بخش‌های جشنواره، بعضی از والدین مخالفت کنند و دانش آموزان از شرکت در جشنواره امتناع نمایند .

• دسترسی به کتاب‌های مفید و آزمایشگاه نیز برای دانش آموزان مشکل بوده و سبب شده است که یکسری از دانش آموزان بخصوص دانش آموزان روستایی در جشنواره شرکت نکنند.

موازین اخلاقی

در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه از شرکت کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه شرکت کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

واژه نامه

1. Thames	۱. تیمز
2. Lincoln	۲. لینکلن
3. credibility	۳. باور پذیری
4. transferability	۴. انتقال پذیری
5. dependability	۵. قابلیت وابستگی
6. conformability	۶. تأیید پذیری

فهرست منابع

- [1] Dalipour Z. Predictive psychological factors in teachers' use of research approach in teaching. Master thesis of Ferdowsi University of Mashhad. 2015. [Persian]
- [2] Shabani H. Advanced teaching method (teaching thinking skills and strategies). Tehran: Samit Publications. 2009. [Persian]
- [3] Tyler R, Winfred. The basic principles of curriculum and educational planning (translated by Ali Taghipour Zaheer), Tehran: Aghaz Publications. 2009. [Persian]
- [4] Najomi F. Evaluation of the research system of student centers in Mashhad based on Kaufman's model of organizational elements. Master thesis of Ferdowsi University of Mashhad. 2015. [Persian]
- [5] Bahrapour A. A critique on the ineffectiveness of education. Tehran: Ba'ath. 2003. [Persian]
- [6] Esfijani A, Zamani A, Bakhtiyar Nasrabadi H. Comparison of Iranian elementary science textbooks in terms of the amount of attention paid to various skills in the

مدارس در حمایت از دانش آموزان موظف است امکانات لازم را برای اجرای جشنواره نوجوان خوارزمی در اختیارشان قرار دهند، تمامی دانش آموزان شرکت کننده در جشنواره را با جایزه ای هرچند کوچک تشویق نمایند، برای دانش آموزان کلاس‌های تقویتی برگزار نمایند تا برای مسابقات در سطوح بالاتر آمادگی بیشتری پیدا کنند و هم چنین نحوه استفاده از سایت‌های معتبر علمی را به دانش آموزان آموزش دهند.

معلمان نیز در حمایت از دانش آموزان باید با دانش آموزان مرحله به مرحله پیش روند، بر کار گروهی آن‌ها نظارت داشته باشند، اطلاعات لازم را در اختیار دانش آموزان قرار دهند و برای بررسی کارهای دانش آموزان وقت بیشتری را اختصاص دهند. همچنین والدین در حمایت از فرزندانشان باید آن‌ها را همراهی کنند و به آن‌ها انگیزه دهند، هم چنین از انجام کامل جشنواره خودداری کرده و فقط نقش راهنما داشته باشند و امکانات لازم را در صورت توان در اختیار فرزند خود بگذارند.

در پایان جهت تحقق کامل اهداف جشنواره نوجوان خوارزمی و برای اینکه دانش آموزان بتوانند از فرصت‌های کسب تجربه در حین انجام مراحل جشنواره حداکثر استفاده را به عمل آورند، باید هریک از افرادی که در انجام جشنواره دخالت دارند؛ مسئولین، معلمین و والدین به خوبی مسئولیت‌های خود را شناخته و نقش خود را به موقع و کامل ایفا نمایند و حمایت‌های لازم را از دانش آموزان به عمل آورند و از همه مهم تر اینکه فعالیت‌های دانش آموزان در بخش‌های مختلف جشنواره نوجوان خوارزمی باید متناسب با علاقه و سطح توان آن‌ها باشد و از انتظارات خارج از حد توان دانش آموزان به شدت پرهیز گردد. چرا که یک توقع نامتناسب نه تنها دستیابی به اهداف بلند جشنواره نوجوان خوارزمی را غیرممکن می‌سازد بلکه باعث آسیب و دلزدگی دانش آموزان می‌شود. برای غلبه بر موانع، معلمان و والدین به جای فکر کردن به رقابت و رتبه آوردن در مسابقات به توان دانش آموز و فرزند خود بیندیشند و این تصور درست را ایجاد کنند که مقام آوردن و جایزه مهم نیست بلکه آماده شدن دانش آموزان برای حضور در جامعه و فرصت آفرینی برای کارآفرینی آن‌ها اهمیت دارد. با رعایت الزامات فوق و رفع موانع مذکور می‌توان انتظار داشت که جشنواره نوجوان خوارزمی پیامدهای مطلوب توانمندی در یادگیری پژوهش، برخورداری از روحیه پژوهشی و برخورداری از مهارت پژوهشی در دانش آموزان را به دنبال داشته باشد.

- edition of this book was in 2011. 2014. [Persian]
- [15] Gall J, Borg V, Gall M. Qualitative and quantitative research methods in educational sciences and psychology. Translated by Ahmad Reza Nasr and colleagues. The second volume. Tehran: Organization for the study and compilation of humanities books of universities. 2008. [Persian]
- [16] Iman MT. Paradigmatic foundations of quantitative and qualitative research methods in humanities. Qom: University and District Research Institute. 2009. [Persian]
- [17] Hariri N. Principles and methods of qualitative research. Tehran: Islamic Azad University Press, 2006. [Persian]
- [18] Strauss A, Corbin J. Fundamentals of qualitative research: techniques and stages of producing grounded theory. (Translated by Ebrahim Afshar, 2014). Tehran: Ney Publishing. 1990. [Persian]
- [19] Freud S. Introduction a La Psychanalyse, Petit Bibliotheque Payot, 1989.
- [20] Allen B, Reser D. " Content Analysis and Information Science Researches", Library and Information Science Research, 1990; 12(3)
- [21] Mohammadpour A. Qualitative research method against method 2: steps and scientific procedures in qualitative methodology. Tehran: Sociologists. 2012. [Persian]
- research process with America and England. Curriculum Studies Quarterly, 2008; 132-155. [Persian]
- [7] Saki R. Teachers' knowledge about research and their need for research education. Scientific Research Quarterly of Shahid University, 2012; (3). [Persian]
- [8] Nasiripour P. Evaluation of cognitive performance and attitude of fourth grade elementary students in mathematics. Master thesis of Semnan University. 2013 [Persian]
- [9] Royini A. A case study of Jaberban Hayan project. Master thesis of Ferdowsi University of Mashhad. 2015. [Persian]
- [10] Ghaderi MA. Identifying strategies for promoting research among students using SWOT model. Master thesis of Ferdowsi University of Mashhad. 2016. [Persian]
- [11] Faali S, Safarpour S, Azari Rasouli S. Factors affecting student cheating in university exams. Research and Planning Quarterly in Higher Education, 2013; 71: 77-55. [Persian]
- [12] Aslani A. Basics of student research; Research in four levels. Elementary Education Development, 2011; 1(16): 8-10. [Persian]
- [13] Circular of the Ministry of Education Scientific projects of students (Khwarazmi Youth Festival. 2013. [Persian]
- [14] Creswell J. Qualitative survey and research design: choosing among five approaches (narrative research, phenomenology, foundational data theory, ethnography, case study) translated by Hasan Danaeifard, Seyyed Hossein Kazemi), Tehran: Ashraghi. (The first